ANNA GAWROŃSKA
Uniwersytet Przyrodniczy
Poznań

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE KREDYTÓW KLĘSKOWYCH W POLSCE W LATACH 2007-2012

Wstęp

Kredyt uznawany jest za najbardziej elastyczny instrument w stymulowaniu rozwoju gospodarki rolnej [5]. Szczególną rolę w finansowaniu działalności rolniczej w Polsce odgrywają kredyty preferencyjne, charakteryzujące się obniżoną stopą procentową, którą płaci kredytobiorca [1, 4, 9]. Od połowy lat 90. na zmiany związane z wielkością zadłużenia kredytowego rolnictwa w Polsce miało wpływ przede wszystkim preferencyjne kredytowanie za pośrednictwem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), jak również koniunktura w rolnictwie. Popyt na kredyty rolne kształtowała także ogólna koniunktura w gospodarce oraz takie czynniki, jak stopa redyskontowa NBP czy stopa inflacji [5, 6].

W Polsce kredyty preferencyjne stanowią instrument pomocy krajowej oferowany od 1994 r. przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Pomoc finansowa proponowana przez ARiMR dla gospodarstw rolnych, działów specjalnych produkcji rolnej i zakładów przetwórstwa produktów rolnych realizowana jest na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań ARiMR oraz sposobów ich realizacji [10] i Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR [11]. W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, od dnia 1 stycznia 2007 roku dostosowano także warunki udzielania kredytów preferencyjnych do przepisów unijnych.

Wsparcie Agencji polega w szczególności na: stosowaniu dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych i „klęskowych" udzielanych ze środków własnych banków, które zawarły z Agencją stosowne umowy, udzielaniu gwarancji i poręczeń spłaty kredytów inwestycyjnych i „klęskowych", jak również częściowej spłacie kapitału kredytu inwestycyjnego [2].

Celem artykułu jest zbadanie regionalnego zróżnicowania kredytów klęskowych przeznaczonych na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej w Polsce, z uwzględnieniem dopłat ARiMR. Szczegółowej analizie poddano liczbę, kwotę kredytów oraz dopłat udzielonych przez ARiMR dla linii kredytowych: inwestycyjnej oraz obrotowej, z uwzględ-

nieniem rodzaju klęsk żywiołowych. Ponadto zbadano wielkość dofinansowania w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne i 1 ha użytków rolnych. Badania prowadzono w układzie przestrzennym kraju, co odzwierciedla terytorialne zróżnicowanie wysokości przyznawanych kredytów klęskowych i dopłat ARiMR. Zakres czasowy pracy dotyczy kredytów klęskowych udzielonych w okresie od 1 maja 2007 roku do 31 grudnia 2012 roku. Do opisu struktury i rozkładów empirycznych dotyczących wielkości wypłaconych kredytów klęskowych wykorzystano pozycyjne miary statystyki opisowej w zakresie położenia i zmienności, a do zbadania siły związku wykorzystano współczynnik korelacji Pearsona [12]. Głównym źródłem danych były niepublikowane dane udostępnione przez ARiMR [7].

Kredyty na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej

Kredyty na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej mogą być udzielone osobom fizycznym posiadającym pełną zdolność do czynności prawnych, osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej. Kredyty mogą być udzielone w przypadku wystąpienia szkód spowodowanych przez: suszę, grad, deszcz nawalny, ujemne skutki przezimowania, przymrozki wiosenne, powódź, huragan, piorun, obsunięcie się ziemi lub lawinę. Z kolei działalność objęta kredytowaniem dotyczy: upraw rolnych innych niż wieloletnie, upraw roślin wieloletnich, rozmnażania roślin, chowu i hodowli zwierząt, upraw rolnych połączonych z chowem i hodowlą zwierząt, obróbką nasion dla celów rozmnażania roślin, chowem i hodowlą ryb, a także pozostałych organizmów wodnych w wodach śródlądowych oraz działach specjalnych produkcji rolnej [2].

Kredyt może zostać udzielony, jeżeli wysokość poniesionej szkody w uprawach rolnych i zwierzętach gospodarskich przekracza 30% średniej rocznej produkcji rolnej w gospodarstwie rolnym lub dziale specjalnym z trzech lat poprzedzających rok, w którym wystąpiły szkody. Istnieje również możliwość uwzględnienia średniej z trzech lat w okresie pięcioletnim poprzedzającym rok, w którym wystąpiły szkody (pomijając rok o najniższej i najwyższej wielkości produkcji). Kwota obrotowego kredytu nie może przekroczyć kosztów (nakładów) niezbędnych na wznowienie produkcji oraz wielkości szkód w uprawach rolnych lub zwierzętach gospodarskich, oszacowanych przez Komisję powołaną przez wojewodę, tj. nie może przekroczyć kwoty obniżenia dochodu [2].

W przypadku szkód w środkach trwałych, innych niż uprawy rolne i zwierzęta gospodarskie, kredyt może zostać udzielony, jeżeli wysokość poniesionej szkody przekracza kwotę 1 050 zł. Kwota inwestycyjnego kredytu na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej nie może przekroczyć wartości odtworzeniowej środków trwałych, oszacowanej przez Komisję powołaną przez wojewodę, nie więcej niż 4 mln zł dla gospodarstw rolnych lub 8 mln zł dla działów specjalnych produkcji rolnej [2].

Od maja 2007 roku do grudnia 2012 roku przyznano ponad 124,8 tys. kredytów klęskowych na sumę ponad 3 471,2 mln zł. Dofinansowanie ze środków

ARiMR do oprocentowania kredytów wyniosło ponad 462,6 mln zł (tab. 1). Należy zwrócić uwagę, iż maksymalna kwota dopłat do oprocentowania dla danej umowy kredytu jest sumą nominalnych kwot dopłat, których wysokość ustalana jest na podstawie terminarza spłaty kredytu w oparciu o obowiązującą w dniu zawarcia umowy stopę redyskonta weksli. Wpływ na wartość maksymalnej kwoty pomocy mają ponadto: maksymalna wartość procentowa (80 lub 90%) liczona na podstawie wartości odtworzeniowej (dla kredytów inwestycyjnych) lub obniżenia dochodu (dla kredytów obrotowych), kwota wypłaconego odszkodowania z tytułu zawarcia umowy ubezpieczenia, koszty poniesione lub nieponiesione w związku z wystąpieniem szkód [2].

Największą aktywność w ubieganiu się o kredyty klęskowe wykazywali rolnicy z województw: kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego oraz wielkopolskiego. Odsetek liczby przyznanych kredytów w tych województwach w stosunku do ogólnej liczby kredytów wyniósł blisko 70% (tab. 1). Należy zwrócić uwagę, iż są to regiony o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponadto województwa kujawsko-pomorskie oraz wielkopolskie zaliczane są do liderów nie tylko w wykorzystaniu kredytów preferencyjnych [1], ale także środków z programów Wspólnej Polityki Rolnej [8]. Należy jednak pamiętać, iż kredyty klęskowe obrazują skalę występowania niekorzystnych dla rolnictwa zjawisk atmosferycznych, a nie są odzwierciedleniem podejmowania nowych inicjatyw czy projektów [1].

Z kolei w takich województwach, jak podlaskie i śląskie liczba udzielonych kredytów klęskowych nie przekroczyła 1 040 (łączna wartość kredytów wyniosła 40,5 mln zł). Województwo podlaskie należy do najsłabiej rozwiniętych regionów w Polsce, w których produkcja rolna w badanym okresie ucierpiała przede wszystkim wskutek takich klęsk, jak: huragan, grad i deszcz nawalny. Z kolei województwo śląskie należy do najmniejszych pod względem powierzchni UR, stąd również niska aktywność w ubieganiu się o kredyty preferencyjne czy inne środki z programów WPR [8]. Analiza statystyczna wykazała bowiem silną korelację ($r = 0{,}73$) pomiędzy liczbą kredytów a powierzchnią UR w poszczególnych województwach. Natomiast między liczbą kredytów a liczbą gospodarstw rolnych zaobserwowano słaby związek ($r = 0{,}30$).

Zależność statystyczna między liczbą kredytów w danym województwie a kwotą kredytów ($r = 0{,}93$), jak również między kwotą kredytów a kwotą przyznanej pomocy ($r = 0{,}99$) była bardzo silna. Kwota kredytów dla województw: kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego oraz wielkopolskiego przekroczyła 2 090 mln zł (czyli ponad 60% kwoty kredytów ogółem), zaś dofinasowanie ze środków ARiMR dla tych regionów kształtowało się na poziomie około 283 mln zł (czyli ponad 60% kwoty pomocy ogółem). W regionach o niskiej aktywności w ubieganiu się o kredyty klęskowe (podlaskie i śląskie) uzyskano łącznie ponad 40 mln zł kredytów, a dofinansowanie ze środków ARiMR nie przekroczyło wartości 5,0 mln zł (tab. 1). Warto jednak zauważyć, że udział kwoty przyznanej pomocy w kwocie kredytów ogółem kształtował się średnio na poziomie około 13%, zaś współczynnik zmienności wyniósł $v = 9{,}52\%$,

co oznacza brak statystycznie istotnego zróżnicowania badanej cechy. Można zatem stwierdzić, że w każdym województwie występowały podobne czynniki wpływające na ustalenie maksymalnej kwoty pomocy, zgodne z zasadami udzielania dopłat do oprocentowania ARiMR [2].

Tabela 1

Liczba i kwota kredytów klęskowych udzielonych w okresie 01.05.2007-31.12.2012 oraz przyznana pomoc finansowa ze środków ARiMR według województw

Województwo	Liczba kredytów	Odsetek liczby kredytów (%)	Kwota kredytów (mln zł)	Odsetek kwoty kredytów (%)	Kwota przyznanej pomocy (mln zł)	Odsetek kwoty przyznanej pomocy (%)	Udział kwoty przyznanej pomocy w kwocie kredytu (%)
Dolnośląskie	3 529	2,83	216,47	6,24	24,38	5,27	11,26
Kujawsko-pomorskie	19 212	15,39	557,06	16,05	80,49	17,40	14,45
Lubelskie	6 787	5,44	149,72	4,31	19,97	4,32	13,34
Lubuskie	2 070	1,66	107,23	3,09	15,47	3,34	14,43
Łódzkie	21 707	17,39	378,49	10,90	50,12	10,83	13,24
Małopolskie	2 339	1,87	81,44	2,35	10,36	2,24	12,72
Mazowieckie	20 438	16,38	573,04	16,51	83,78	18,11	14,62
Opolskie	1 465	1,17	87,98	2,53	11,68	2,53	13,28
Podkarpackie	1 545	1,24	34,32	0,99	4,79	1,04	13,96
Podlaskie	1 038	0,83	14,33	0,41	1,48	0,32	10,33
Pomorskie	4 269	3,42	129,38	3,73	15,34	3,32	11,86
Śląskie	1 030	0,83	26,14	0,75	3,42	0,74	13,08
Świętokrzyskie	6 417	5,14	146,47	4,22	18,49	4,00	12,62
Warmińsko-mazurskie	4 254	3,41	112,98	3,25	16,22	3,51	14,36
Wielkopolskie	24 817	19,89	581,28	16,75	68,91	14,90	11,85
Zachodnio-pomorskie	3 880	3,11	274,87	7,92	37,72	8,15	13,72
Ogółem	124 797	100,00	3 471,19	100,00	462,63	5,27	11,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7].

Kredyty mogą być udzielane z linii inwestycyjnej (symbol nKL01) oraz obrotowej (symbol nKL02). Największym zainteresowaniem wśród rolników cieszyły się kredyty obrotowe, których od maja 2007 roku do grudnia 2012 roku udzielono ponad 124,4 tys. (czyli ponad 99% ogólnej liczby udzielonych kredytów). Łączna kwota przyznanej pomocy ze środków ARiMR dla tej linii wyniosła ponad 459,0 mln zł (tab. 2).

Każda z linii kredytowych charakteryzowała się ponadto odmienną strukturą pomocy finansowej udzielonej ze środków ARiMR według rodzaju klęsk żywiołowych. Kredyty z linii nKL01 były przeznaczane przede wszystkim na inwestycje niezbędne na odtworzenie środków trwałych uszkodzonych w wyniku gradu

(36,8%) i huraganu (36,7%). Natomiast linia kredytowa nKL02 wykorzystywana była przede wszystkim na wznowienie produkcji, która ucierpiała na skutek takich klęsk żywiołowych, jak susza (37,8%) i wymarznięcia (24,2%) (rys. 1).

Tabela 2

Liczba i kwota kredytów klęskowych udzielonych w okresie 01.05.2007-31.12.2012 oraz przyznana pomoc finansowa ze środków ARiMR według linii kredytowych

Linia	Liczba kredytów	Odsetek kredytów (%)	Kwota kredytów (mln zł)	Odsetek kwoty kredytów (%)	Kwota przyznanej pomocy (mln zł)	Odsetek kwoty przyznanej pomocy (%)
nKL01	357	0,29	16,8	0,48	3,6	0,78
nKL02	124 440	99,71	3 454,4	99,52	459,0	99,22
Ogółem	124 797	100,00	3 471,2	100,00	462,6	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7].

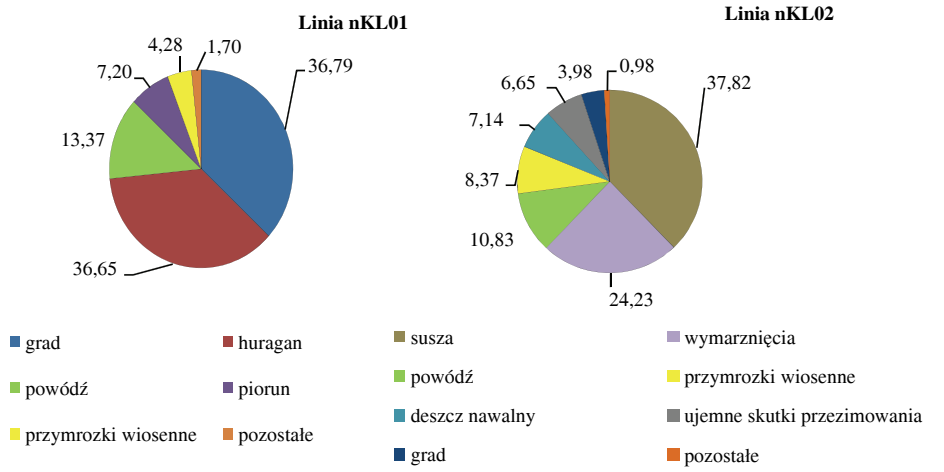

Rys. 1. Struktura pomocy finansowej udzielona ze środków ARiMR do kredytów z linii nKL01 i nKL02 w okresie 01.05.2007-31.12.2012 według rodzaju klęsk żywiołowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7].

Kredyt klęskowy (linia nKL01) na nakłady inwestycyjne niezbędne do odtworzenia środków trwałych

Linia nKL01 ma na celu przywrócenie funkcji użytkowych zniszczonych lub uszkodzonych budynków inwentarskich, pomieszczeń socjalnych, zagrodowych, magazynowo-składowych, szklarni i innych budynków, budowli, urządzeń i obiektów służących do zasilania w wodę, energię elektryczną, gaz i odprowadzanie ścieków w obrębie gospodarstwa. Ponadto przywrócenie funkcji użytkowych

dotyczy placów w obrębie gospodarstw rolnych, dojazdów łączących punkty odbioru mleka w gospodarstwach rolnych z siecią dróg publicznych, ogrodzeń, murów oporowych i pomieszczeń socjalnych poprzez ich odbudowę lub wykonanie niezbędnych remontów kapitalnych. Kredyt może być także wykorzystany na remont uszkodzonych ciągników, maszyn, urządzeń rolniczych i urządzeń do zarządzania procesem produkcji, jak również elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej [2].

Przywrócenie produkcyjności realizowanej z wykorzystaniem kredytów z linii nKL01 dotyczy również zakupu kwalifikowanego materiału szkółkarskiego na odtworzenie sadu lub innej plantacji roślin wieloletnich, których okres użytkowania jest dłuższy niż 5 lat (z wyłączeniem roślin na cele energetyczne) oraz zakupu stada podstawowego inwentarza żywego. Ponadto istnieje możliwość wykorzystania kredytu na zakup (w miejsce zniszczonych): ciągników, maszyn, urządzeń rolniczych, urządzeń i oprogramowania do zarządzania procesem produkcji, jak również samochodów ciężarowych, dostawczych lub specjalistycznych, wyłącznie dla potrzeb związanych z produkcją w działach specjalnych produkcji rolnej [2].

Kredyt z linii nKL01 może również zostać przeznaczony na finansowanie kosztów ogólnych związanych bezpośrednio z: przygotowaniem dokumentacji technicznej inwestycji, opłatami za patenty lub licencje czy koszty nadzoru urbanistycznego, architektonicznego, budowlanego lub konserwatorskiego, pod warunkiem, że koszty te nie przekraczają 12% kwoty kredytu [2].

Od maja 2007 roku do grudnia 2012 roku z linii nKL01 udzielono ogółem 357 kredytów, na łączną kwotę 16,8 mln zł. Poszczególne województwa charakteryzowały się bardzo dużą zmiennością pozyskanych kredytów (v_p = 82-134%). Jednak w przypadku tej linii kredytowej wykazano słaby związek między liczbą kredytów a kwotą kredytów (r = 0,30). Ponad 30% liczby udzielonych kredytów dotyczyło województwa śląskiego, jednak kwota finansowania nie przekroczyła 2 mln zł. Wysoka aktywność rolników w województwie śląskim związana była przede wszystkim z wystąpieniem trąb powietrznych i opadów gradu w 2007 i 2008 roku, w wyniku których uszkodzonych zostało wiele domów i zabudowań gospodarczych [13]. Jak już wcześniej wspomniano, kwota inwestycyjnego kredytu na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej nie może przekroczyć wartości odtworzeniowej środków trwałych, oszacowanej przez Komisję powołaną przez wojewodę.

Największe środki z kredytów klęskowych dla linii nKL01 uzyskali rolnicy z województwa wielkopolskiego, gdzie na 27 kredytów kwota udzielonych środków przez banki przekroczyła 6 mln zł (blisko 37% kwoty kredytów ogółem). Ponadto w takich regionach, jak dolnośląskie i mazowieckie kwota udzielonych kredytów przekroczyła w badanym okresie 2 mln zł, stanowiąc około 26% kwoty kredytów ogółem. Najmniejsze dofinansowanie z tytułu kredytów klęskowych na odtworzenie środków trwałych dotyczyło gospodarstw rolnych położonych w województwach: lubuskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim. W wymienionych regionach łącznie uzyskano 8 kredytów, a kwota dofinansowania w poszczególnych województwach nie przekroczyła 100,0 tys. zł (tab. 3).

Tabela 3

Liczba i kwota kredytów klęskowych udzielonych w okresie 01.05.2007-31.12.2012 według województw (linia nKL01)

Województwo	Liczba kredytów	Kwota kredytów (tys. zł)	Odsetek kwoty kredytów (%)	Kwota kredytów na 1 gosp. rolne (zł)	Kwota kredytów na 1 ha UR (zł)
Dolnośląskie	12	2 080,07	12,38	24,76	2,24
Kujawsko-pomorskie	22	718,26	4,28	9,22	0,66
Lubelskie	60	833,12	4,96	3,57	0,59
Lubuskie	3	83,20	0,50	2,70	0,19
Łódzkie	27	725,79	4,32	5,06	0,74
Małopolskie	12	281,03	1,67	1,27	0,45
Mazowieckie	36	2 242,32	13,35	9,04	1,15
Opolskie	4	106,77	0,64	2,90	0,21
Podkarpackie	5	254,14	1,51	1,14	0,39
Podlaskie	20	1 010,21	6,01	10,95	0,96
Pomorskie	1	20,00	0,12	0,42	0,03
Śląskie	110	1 868,77	11,12	18,20	4,59
Świętokrzyskie	14	226,71	1,35	1,97	0,43
Warmińsko-mazurskie	2	92,80	0,55	1,78	0,09
Wielkopolskie	27	6 165,91	36,70	42,76	3,46
Zachodniopomorskie	2	90,00	0,54	2,35	0,10
Ogółem	357	16 799,10	100,00	x	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7] oraz [3].

Zależność statystyczna między liczbą kredytów w danym województwie a liczbą gospodarstw rolnych ($r = 0,30$) była słaba, natomiast w przypadku liczby kredytów w danym województwie i powierzchnią UR ($r = 0,11$) nie wykazano związku. Obliczone współczynniki asymetrii informują, że przeważały województwa o niższej wielkości uzyskanych kredytów klęskowych. Dla 75% województw dofinansowanie w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne nie było większe niż 10,08 zł, a w przeliczeniu na 1 ha UR kształtowało się w granicach 1,05zł (tab. 4).

Tabela 4

Miary statystyczne – kredyty klęskowe (linia nKL01)

Wyszczególnienie	Kwota kredytów (zł)	Kwota kredytów na 1 gosp. rolne (zł)	Kwota kredytów na 1 ha UR (zł)
Kwartyl dolny (Q_1)	99 786,50	1,87	0,20
Mediana (Med)	499 645,50	3,23	0,52
Kwartyl górny (Q_3)	1 439 491,50	10,08	1,05
Współczynnik zmienności (%) (v_p)	134,07	127,09	81,73
Współczynnik asymetrii (A_{Sp})	0,40	0,67	0,25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych w tab. 3.

Tabela 5

Kwota przyznanej pomocy finansowej ze środków ARiMR w przypadku szkód spowodowanych przez klęski żywiołowe w okresie 01.05.2007-31.12.2012 według województw (linia nKL01) w tys. zł

Województwo	Kwota przyznanej pomocy ze środków ARiMR w przypadku szkód spowodowanych przez:								Ogółem
	piorun	grad	huragan	przymrozki wiosenne	deszcz nawalny	powódź	suszę	ujemne skutki przezimowania	
Dolnośląskie	20,3	-	3,6	-	-	238,4	-	-	262,3
Kujawsko-pomorskie	3,6	25,5	23,8	96,5	5,7	-	-	-	155,1
Lubelskie	35,6	27,0	118,5	-	0,8	12,5	-	-	194,4
Lubuskie	-	-	0,7	-	-	-	5,1	-	5,8
Łódzkie	3,4	114,2	39,5	-	-	-	-	-	157,1
Małopolskie	-	32,8	-	-	-	20,1	-	-	52,9
Mazowieckie	11,8	3,8	161,3	40,6	41,3	155,0	-	-	413,8
Opolskie	22,0	5,4	-	-	-	-	-	-	27,4
Podkarpackie	12,9	12,2	-	-	-	19,6	-	-	44,7
Podlaskie	-	-	210,0	-	-	-	-	-	210,0
Pomorskie	-	-	3,3	-	-	-	-	-	3,3
Śląskie	-	409,3	47,2	-	-	12,2	-	-	468,7
Świętokrzyskie	-	-	20,0	-	-	23,0	-	-	43,0
Warmińsko-mazurskie	0,9	-	30,5	-	-	-	-	-	31,4
Wielkopolskie	148,3	692,6	659,5	12,4	-	-	-	1,2	1 514,0
Zachodniopomorskie	-	-	-	4,5	-	-	7,1	-	11,6
Ogółem	258,8	1 322,8	1 317,9	154	47,8	480,8	12,2	1,2	3 595,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7].

Kwoty pomocy finansowej udzielonej ze środków ARiMR do kredytów z linii nKL01 były również silnie zróżnicowane regionalnie. Największe dopłaty do kredytów ze środków ARiMR w okresie od 1 maja 2007 roku do 21 grudnia 2012 roku uzyskali rolnicy z województwa wielkopolskiego (ponad 1 514,0 tys. zł). Kredyty zostały przeznaczone głównie na odtworzenie szkód spowodowanych przez grad i huragan. Rolnicy z województw śląskiego i mazowieckiego otrzymali dopłaty do kredytów w kwocie odpowiednio 468,7 i 413,7 tys. zł. Kredyty były wykorzystane przede wszystkim na odtworzenie środków trwałych zniszczonych wskutek gradu (śląskie), a w przypadku województwa mazowieckiego szkód spowodowanych przez huragany i powodzie. Z kolei kwota dofinansowania kredytów klęskowych w takich województwach, jak: dolnośląskie, podlaskie, lubelskie, łódzkie i kujawsko-pomorskie wahała się w granicach 155,1-262,2 tys. zł. W pozostałych województwach kwota pomocy finansowej nie przekraczała 53,0 tys. zł, a w województwie pomorskim była ponad 500-krotnie niższa od dopłat uzyskanych przez rolników województwa wielkopolskiego (tab. 5).

Kredyt klęskowy (linia nKL02) na rzeczowe nakłady niezbędne do przywrócenia produkcyjności

Linia nKL02 przeznaczona jest na nakłady niezbędne do przywrócenia produkcyjności poprzez zakup rzeczowych środków obrotowych do produkcji rolnej, m.in.: kwalifikowanego materiału szkółkarskiego i siewnego, nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, paliwa na cele rolnicze, inwentarza żywego zaliczanego do środków obrotowych, matek pszczelich użytkowych i reprodukcyjnych, pasz treściwych i koncentratów paszowych dla zwierząt gospodarskich, pasz objętościowych, jak również materiałów opałowych do ogrzewania szklarni i tuneli [2].

Z linii nKL02, w okresie od maja 2007 roku do grudnia 2012 roku przyznano ogółem 124 440 kredytów, na łączną kwotę 3 454,4 mln zł. Blisko 70% liczby udzielonych kredytów otrzymały województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie i wielkopolskie. Kwota kredytów obrotowych w tych regionach wyniosła 2 080,0 mln zł (czyli około 60% kwoty kredytów ogółem). Najmniejszą aktywnością w ubieganiu się o kredyty obrotowe charakteryzowali się rolnicy z województw: podlaskiego i śląskiego. Na 1 938 udzielonych kredytów 37,6 mln zł przeznaczono na przywrócenie produkcyjności w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej obu tych regionów. Zróżnicowanie w wysokości kwot kredytów klęskowych wśród województw było bardzo duże (v_p = 88%), a obliczony współczynnik asymetrii wskazuje, że dominowały regiony, które uzyskały niższą pomoc finansową. Dla 75% regionów kwota kredytów klęskowych w badanym okresie nie przekroczyła 326 mln zł (tab. 6, tab. 7). Stwierdzono ponadto bardzo silną zależność statystyczną między liczbą kredytów w danym województwie a kwotą kredytów (r = 0,93), jak również między kwotą kredytów a kwotą przyznanej pomocy (r = 0,99).

Tabela 6

Liczba i kwota kredytów klęskowych udzielonych w okresie 01.05.2007-31.12.2012 według województw (linia nKL02)

Województwo	Liczba kredytów	Kwota kredytów (w mln zł)	Odsetek kwoty kredytów (%)	Kwota kredytów na 1 gosp. rolne (zł)	Kwota kredytów na 1 ha UR (zł)
Dolnośląskie	3 517	214,4	6,21	2 552,4	230,9
Kujawsko-pomorskie	19 190	556,3	16,11	7 141,3	513,8
Lubelskie	6 727	148,9	4,31	637,5	106,2
Lubuskie	2 067	107,1	3,10	3 472,7	242,8
Łódzkie	21 680	377,8	10,94	2 632,1	383,3
Małopolskie	2 327	81,2	2,35	366,6	129,5
Mazowieckie	20 402	570,8	16,52	2 301,9	292,2
Opolskie	1 461	87,9	2,54	2 386,6	170,2
Podkarpackie	1 540	34,1	0,99	152,6	52,6
Podlaskie	1 018	13,3	0,39	144,3	12,7
Pomorskie	4 268	129,4	3,74	2 743,5	171,9
Śląskie	920	24,3	0,70	236,4	59,7
Świętokrzyskie	6 403	146,2	4,23	1 273,2	278,6
Warmińsko-mazurskie	4 252	112,9	3,27	2 160,8	112,4
Wielkopolskie	24 790	575,1	16,65	3 988,3	323,0
Zachodniopomorskie	3 878	274,8	7,95	7 168,2	301,0
Ogółem	124 440	3 454,4	100,0	x	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7] oraz [3].

Tabela 7

Miary statystyczne – kredyty klęskowe (linia nKL02)

Wyszczególnienie	Kwota kredytów (zł)	Kwota kredytów na 1 gosp. rolne (zł)	Kwota kredytów na 1 ha UR (zł)
Kwartyl dolny (Q_1)	84 517 738,50	502,03	109,33
Mediana (Med)	137 797 465,21	2 344,29	201,36
Kwartyl górny (Q_3)	326 269 536,21	3 108,10	296,60
Współczynnik zmienności (%) (v_p)	87,72	55,58	46,50
Współczynnik asymetrii (A_{Sp})	0,56	-0,41	0,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych w tab. 6.

Tabela 8

Kwota przyznanej pomocy finansowej ze środków ARiMR w przypadku szkód spowodowanych przez klęski żywiołowe w okresie 01.05.2007-31.12.2012 według województw (linia nKL02) w tys. zł

Województwo	Kwota przyznanej pomocy ze środków ARiMR w przypadku szkód spowodowanych przez:										Ogółem
	piorun	grad	huragan	przymrozki wiosenne	deszcz nawalny	powódź	suszę	ujemne skutki przezimowania	wymarznięcia	obsunięcie się ziemi	
Dolnośląskie	1,6	1 011,8	90,4	566,1	2 005,2	9 951,2	6 053,3	3 535,4	899,3	0,4	24 114,6
Kujawsko-pomorskie	-	2 216,1	13,8	19 262,8	2 066,0	4 722,9	41 222,4	7 026,3	3 804,1	-	80 334,4
Lubelskie	-	2 606,3	1 60,6	1 211,4	1 094,7	4 457,0	-	116,7	10 135,5	-	19 782,3
Lubuskie	-	154,3	-	255,8	1 234,2	781,5	12 060,9	892,7	84,1	-	15 463,5
Łódzkie	5,0	735,4	303,2	5 010,1	4 814,0	880,1	16 501,1	131,6	21 583,1	-	49 963,5
Małopolskie	-	882,4	-	30,5	2 548,6	4 684,5	-	41,2	2 086,6	30,5	10 304,4
Mazowieckie	-	3 132,4	2 958,9	849,7	4 297,0	4 579,0	7 857,5	3 083,3	56 613,4	-	83 371,1
Opolskie	-	252,3	-	-	3 860,1	5 277,4	470,5	1 615,9	178,1	-	11 654,3
Podkarpackie	-	514,2	74,2	-	442,7	2 748,0	-	139,7	831,2	-	4 750,0
Podlaskie	-	507,5	5,0	8,3	570,9	168,6	4,4	0,0	7,6	-	1 272,3
Pomorskie	-	49,1	-	326,7	427,2	835,0	12 731,2	657,8	314,1	-	15 341,2
Śląskie	-	774,2	130,0	27,1	134,8	1 616,4	73,0	0,0	195,5	-	2 950,9
Świętokrzyskie	5,6	2 061,1	136,1	8,1	1 793,7	2 995,7	-	338,0	11 074,4	31,9	18 444,6
Warmińsko-mazurskie	-	1 664,3	-	48,3	613,1	23,2	12 475,6	975,0	390,2	-	16 189,7
Wielkopolskie	0,3	605,2	530,8	8 283,2	3 530,7	5 931,7	40 880,6	4 877,1	2 759,7	0,5	67 399,9
Zachodnio-pomorskie	-	1 107,0	0,8	2 540,2	3 356,5	66,3	23 277,3	7 080,9	277,2	-	37 706,2
Ogółem	12,5	18 273,7	4 404,0	38 428,2	32 789,3	49 718,4	173 607,9	30 511,6	111 234,0	63,2	459 042,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR [7].

Analizując rozkład pomocy finansowej przeliczonej na 1 gospodarstwo rolne, można stwierdzić, że w badanej strukturze przeważały województwa o wyższej kwocie kredytów. Bowiem tylko 25% województw (małopolskie, podkarpackie, podlaskie, śląskie) uzyskało pomoc finansową w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne nie przekraczającą 502 zł. Zależność statystyczna między liczbą kredytów w danym województwie a liczbą gospodarstw rolnych (r = 0,30) była słaba. W przeliczeniu kwoty kredytów klęskowych na 1 ha użytków rolnych rozkład uzyskanego wsparcia wśród województw był prawie symetryczny (A_{Sp} = 0,02). Otrzymane wyniki oznaczają, że 25% województw otrzymało dofinansowanie na przywrócenie produkcyjności nie większe niż 109 zł na 1 ha UR, 50% województw – co najwyżej 201 zł, a 75% województw poniżej lub równe 297 zł (tab. 6, tab. 7). Analiza statystyczna wykazała ponadto silny związek między liczbą kredytów w danych województwach a powierzchnią UR (r = 0,73).

Kwoty pomocy finansowej udzielonej ze środków ARiMR do kredytów z linii nKL02 były również znacznie zróżnicowane regionalnie. Dofinansowanie do kredytów w województwach: kujawsko-pomorskim i mazowieckim przekraczało 80 mln zł, a w województwie wielkopolskim 60 mln zł. W województwie kujawsko-pomorskim większość środków z pomocy finansowej była przeznaczona na przywrócenie produkcyjności w tych gospodarstwach, które poniosły straty spowodowane występowaniem suszy i przymrozków wiosennych w badanym okresie. W województwie mazowieckim największy udział dofinansowania do kredytów obrotowych przeznaczono na szkody związane z wymarznięciem, z kolei w województwie wielkopolskim wskutek występowania suszy. Najniższą pomoc finansową związaną z dofinansowaniem kredytów obrotowych linii nKL02 otrzymali rolnicy z województw: podkarpackiego, śląskiego i podlaskiego – poniżej 5,0 mln zł (tab. 8).

We wszystkich województwach uzyskano dofinansowanie ze środków ARiMR na przywrócenie produkcyjności w gospodarstwach rolnych oraz działach specjalnych produkcji rolnej wskutek szkód wyrządzonych przez grad, deszcz nawalny, powódź, ujemne skutki przezimowania oraz wymarznięcia. Natomiast pomoc finansową związaną ze stratami spowodowanymi działaniem pioruna czy obsunięciem się ziemi otrzymali rolnicy z gospodarstw położonych m.in. w województwie dolnośląskim, świętokrzyskim oraz wielkopolskim (tab. 8).

Podsumowanie

Od maja 2007 roku do grudnia 2012 roku przyznano ponad 124,8 tys. kredytów klęskowych na sumę ponad 3 471,2 mln zł. Dofinansowanie ze środków ARiMR wyniosło ponad 462,6 mln zł. Kredyty były udzielane z linii inwestycyjnej (symbol nKL01) oraz obrotowej (symbol nKL02). Największym zainteresowaniem wśród rolników cieszyły się kredyty obrotowe, z których środki wykorzystywane były przede wszystkim na wznowienie produkcji po zniszczeniach spowodowanych takimi klęskami żywiołowymi, jak susza i wymarznięcia.

Liczba i kwota kredytów klęskowych udzielonych rolnikom w okresie od 1 maja 2007 roku do 31 grudnia 2012 roku, jak również przyznana pomoc ze

środków ARiMR, były silnie zróżnicowane regionalnie. Największe środki i dofinansowanie z ARiMR z linii kredytowej inwestycyjnej uzyskali rolnicy z województwa wielkopolskiego, na odtworzenie szkód spowodowanych głównie przez grad i huragan. Natomiast najmniejsze – rolnicy w województwie pomorskim na odtworzenie środków trwałych zniszczonych wskutek huraganu. Z linii obrotowej największe wsparcie finansowe pod względem kwoty udzielonych kredytów oraz dopłat ARiMR trafiło do rolników z województw: kujawsko-pomorskiego, mazowieckiego i wielkopolskiego. W województwie kujawsko-pomorskim większość środków przeznaczono na szkody spowodowane występowaniem suszy i przymrozków wiosennych. W województwie mazowieckim większość środków z pomocy finansowej była przeznaczona na przywrócenie produkcyjności w tych gospodarstwach, które poniosły straty z tytułu wymarznięcia, a w województwie wielkopolskim wskutek suszy. Najniższą pomoc finansową związaną z dofinansowaniem kredytów obrotowych uzyskali z kolei rolnicy z województw: podkarpackiego, śląskiego i podlaskiego.

Literatura:

1. Alińska A., Floriańczyk Z., Toczyński T.: Zagadnienia produktywności, regionalnego zróżnicowania nakładów pracy i kredytowania produkcji rolniczej w świetle Rachunków Ekonomicznych dla Rolnictwa. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008.
2. ARiMR (http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna-i-krajowa/pomoc-krajowa/pomoc-krajowa-po-01052007.html – kwiecień 2013).
3. Charakterystyka gospodarstw rolnych. Powszechny Spis Rolny 2010.Warszawa 2012.
4. Czerwińska-Kayzer D.: Kredyt preferencyjny – źródło kapitału w gospodarstwach rolnych. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu CCCXLIII, Poznań 2002.
5. Kata R.: Kredyty bankowe w strukturze zewnętrznych źródeł finansowania rolnictwa w Polsce. Zeszyty Naukowe SGGW – Problemy Rolnictwa Światowego, t. 8(23), Warszawa 2009.
6. Kata R.: Problem wykorzystania kredytu bankowego w finansowaniu rolnictwa w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej. Oeconomia, nr 9 (3), Warszawa 2010.
7. Niepublikowane dane ARiMR. Warszawa 2013.
8. Pietrzykowski R., Wicki L.: Regionalne zróżnicowanie wykorzystania środków z programów Wspólnej Polityki Rolnej na modernizację rolnictwa. Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, t. 98, z. 4. Warszawa 2011.
9. Rosa A.: Kredyty preferencyjne jako forma finansowania działalności rolniczej w Polsce. Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomika i Org. Gosp. Żywnościowej, nr 9, Warszawa 2011.
10. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1996 r. w sprawie szczegółowych kierunków działań ARiMR oraz sposobów ich realizacji (Dz.U. nr 16, poz. 82 z późn. zm.).
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. 2009 nr 22, poz. 121).
12. Wysocki F., Lira J.: Statystyka opisowa. Poznań 2005.
13. Zagrożenia w województwie śląskim z uwzględnieniem zagrożeń naturalnych występujących w kopalniach (http://www.apbiznes.pl/wp-content/uploads/2012/06/Złukaszczyk-Wojewoda-Śląski.pdf – październik 2013).